

В.О. Стахурський
С.А. Стахурська, к.е.н.

РІЧНИЙ ФІНАНСОВИЙ ПЛАН ПІДПРИЄМСТВА ТА УТОЧНЕННЯ МЕТОДИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ЙОГО СКЛАДАННЯ

Розглядається фінансовий план, складання якого є обов'язковим для державного підприємства у відповідності до чинного законодавства України, з розширеним трактуванням окремих його складових

В сучасній літературі фінансове планування визначається як [10] процес оцінки майбутніх фінансових потреб, які необхідні підприємству на плановий період, визначення того, як провадилось фінансування у періоді, що минув, і на які потреби витрачались кошти.

Це планування дає змогу визначити на майбутній період усі джерела формування та надходження коштів підприємства, приріст його активів, а також передбачити повернення залучених коштів, витрати, пов'язані з внесенням обов'язкових платежів, покриття збитків минулих періодів, тобто сформулювати систему доходів і видатків підприємства, підтримувати його постійну платоспроможність та ліквідність. Воно повинно забезпечити безперервний процес виробництва, при якому підприємство покриває свої витрати результатами виробничо-господарської діяльності.

В умовах директивної системи планування економікою фінансовий план підприємства був складовою частиною загального плану економічного і соціального розвитку промислового підприємства (об'єднання) і представляв собою баланс доходів і витрат.

Він включав доходи та надходження коштів, витрати та відрахування коштів, кредитні взаємовідносини, взаємовідносини з державним бюджетом.

З прийняттям у 1991р. Закону України "Про підприємства в Україні" підприємства (крім казенних) планують свою діяльність самостійно. Так само самостійно вони визначали, які розділи і показники фінансового плану їм необхідно розробляти. З 2000р. фінансове планування відроджено на державних підприємствах [3]. Законодавством передбачено, що державне підприємство (крім казенного) самостійно складає річний фінансовий план, який затверджується до 1 липня року, що передує планованому, органом, уповноваженим управляти відповідним державним майном. Порядок складання річного фінансового плану державним підприємством (крім казенного) встановлює уповноважений Кабінетом Міністрів України центральний орган виконавчої влади, яким визнано Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України. Таким чином, для державного підприємства складання фінансового плану є обов'язковим. І хоча для підприємств інших форм власності ця норма закону має рекомендаційний характер, складання фінансового плану для них також є необхідним з метою обґрунтувань надходжень коштів і видатків, виконання зобов'язань підприємства, при обґрунтуваннях надання кредитів та бізнес-плануванні тощо. Нажаль прийнятий порядок складання річного фінансового плану встановлює терміни його розроблення, загальну структуру, але не містить прив'язки рядків плану до положень національних стандартів обліку, не розшифровує їх зміст. Враховуючи цей недолік доцільно розглянути фінансовий план з розширеним трактуванням окремих його складових.

Що представляє собою фінансовий план? Він відображає обсяги надходжень коштів і їх спрямування у періоді, що планується, з метою забезпечення потреб діяльності та розвитку підприємства, виконання його зобов'язань, у тому числі щодо сплати податків та обов'язкових платежів.

Розробка фінансового плану починається з аналізу господарської діяльності підприємства у базовому періоді та визначення планових показників господарської

діяльності та розвитку підприємства на планований рік, які приймаються до обґрунтування фінансового плану.

Показники, що є вихідними даними для складання фінансового плану, наступні:

* **основні показники фінансової та інвестиційної діяльності на планований рік** - оцінка загальної потреби у залученні фінансових ресурсів, заходи що планується здійснити з метою залучення необхідних фінансових ресурсів, управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, включаючи заходи щодо забезпечення повних та своєчасних розрахунків за відвантаженою продукцією, виконані роботи та послуги, заходи щодо стягнення простроченої дебіторської заборгованості, забезпечення своєчасних розрахунків за спожиті матеріальні ресурси, із заробітної плати, податків та обов'язкових платежів, повернення коштів, що виділялись на зворотній основі з державного бюджету;

* **виробнича програма підприємства на планований рік**, включаючи дані про виробничу потужність підприємства, чисельність працюючих, оптимізація номенклатури продукції, що випускається (товарів, робіт, послуг);

* **дані щодо підвищення технічного рівня виробництва** - завдання щодо освоєння нових видів продукції (товарів, робіт, послуг), технічне переобладнання підприємства, освоєння нових технологій, удосконалення системи управління, планування і організації виробництва, заходи щодо зниження матеріалоемності та енергоемності виробництва, удосконалення організації і планування матеріально-технічного забезпечення;

* **удосконалення організаційної структури підприємства** - заходи щодо підвищення продуктивності праці, управління кадрами, підвищення кваліфікації працівників, удосконалення системи заробітної плати та матеріального стимулювання працівників, соціальний розвиток колективу підприємства;

* **характеристика становища підприємства на ринку та заходи щодо його поліпшення** - оцінка попиту на основні види продукції (товарів, робіт, пос-

луг) на планований рік, оцінка монопольного становища підприємства, заходи, спрямовані на пошук та освоєння нових ринків збуту продукції (товарів, робіт, послуг), підвищення ефективності збутової діяльності підприємства;

* **заходи щодо реорганізації та реструктуризації підприємства**, його окремих підрозділів, виділення окремих підприємств, входження до об'єднань підприємств, промислово-фінансових груп, створення дочірніх підприємств тощо;

* **природоохоронні заходи** - оцінка впливу виробництва на навколишнє природне середовище, проведення природо-захисних заходів (з визначенням термінів та джерел фінансування);

* **оцінка можливих ризиків діяльності підприємства**, включаючи техногенні (майнові) та фінансові ризики, дії факторів, що несуть загрозу стабільності діяльності та реалізація підприємством заходів, спрямованих на їх запобігання та усунення, включаючи створення резервних фондів, укладення договорів страхування майнових та фінансових ризиків тощо.

Фінансовий план складається з наступних розділів:

I . Джерела формування та надходження коштів.

II. Приріст активів підприємства.

III. Повернення залучених коштів.

IV. Витрати, пов'язані з внесенням обов'язкових платежів до бюджету та державних цільових фондів.

V. Покриття збитків минулих періодів.

Наведемо характеристику кожного з розділів фінансового плану з коротким трактуванням окремих їх складових.

I .Джерела формування та надходження коштів

Таблиця 1 Джерела формування та надходження коштів

Назва джерела	Зміст
1	2
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	Це алгебраїчна сума прибутку від операційної діяльності, фінансових та інших доходів, фінансових та інших втрат
Нерозподілений прибуток минулих періодів	Сума прибутку, яка реінвестована у підприємство
Амортизаційні відрахування	Сума амортизації, що нараховується на основні засоби, нематеріальні активи, інші необоротні матеріальні активи
Довгострокові кредити банків	Сума заборгованості підприємства банкам за отриманими від них позиками, яка не є поточним зобов'язанням і розрахована за теперішньою вартістю цих зобов'язань. Теперішня вартість — це дисконтована на суму майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), яка, як очікується, буде необхідна для погашення зобов'язання у процесі звичайної діяльності підприємства
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	Сума довгострокової заборгованості підприємства щодо зобов'язання із залучення позикових коштів (крім кредитів банків), на які нараховуються відсотки
Інші довгострокові зобов'язання	Зобов'язання з фінансової оренди, з оренди цілісних майнових комплексів; сума довгострокових зобов'язань, які не можуть бути включені до інших статей розділу "Довгострокові зобов'язання"
Короткострокові кредити банків	Сума поточних зобов'язань підприємства перед банками за отриманими від них позиками. Відображаються за сумою погашення цих позик
Суми авансів, одержаних від поставок продукції, виконання робіт (послуг)	Сума авансів, одержаних від інших осіб у рахунок наступних поставок продукції, виконання робіт (послуг)
Векселі видані	Сума заборгованості, на яку підприємство видало векселі на забезпечення поставок (робіт, послуг) постачальників, підрядчиків та інших кредиторів
Товари, роботи, послуги, отримані на умовах відстрочки платежу	Сума заборгованості постачальникам і підрядчикам за матеріальні цінності, виконані роботи та отримані послуги (крім заборгованості, забезпеченої векселями)
Цільове фінансування і цільові надходження	Субсидії, асигнування з бюджету (за видами бюджетних асигнувань), кошти спеціальних цільових фондів, інші джерела

Складовою фінансового плану є розрахунок формування фінансових результатів діяльності підприємства у планованому році. Мета цього розрахунку плану - це визначення суми чистого прибутку, який залишається в розпорядженні підприємства в плановому періоді.

З чого складаються фінансові результати і як здійснюється їх розрахунок? В таблиці 2 представлена структура фінансових результатів діяльності підприємства у планованому році, що прийнята при розробці фінансового плану [6], з детальною

розшифрованою їх складових.

**Таблиця 2 Структура фінансових результатів діяльності підприємства
у планованому році**

Назва показника	Зміст
1	2
I. Фінансові результати	
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	<p>Загальний дохід (виручка) від реалізації продукції, товарів, робіт або послуг, тобто без вирахування наданих знижок, повернення проданих товарів та непрямих податків (податку на додану вартість, акцизного збору тощо). У тому числі надходження за договорами комісії, доручення, агентськими та іншими аналогічними договорами, вартість, за якою реалізовано цінні папери, та сума винагороди за виконання інших операцій, пов'язаних з розміщенням, купівлею і продажем цінних паперів.</p> <p>Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, інших активів) визнається за наявності всіх наведених нижче умов:</p> <ul style="list-style-type: none"> — покупець передані ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію (товар, інший актив); — підприємство не здійснює надалі управління та контролю за реалізованою продукцією (товарами, іншими активами); — сума доходу (виручка) може бути достовірно визначена; — є впевненість, що в результаті операції відбудеться збільшення економічних вигод підприємства, а витрати, пов'язані з цією операцією, можуть бути достовірно визначені. Дохід, пов'язаний з наданням послуг, визнається виходячи зі ступеня завершеності операції з надання послуг, якщо може бути достовірно оцінений результат цієї операції
Податок на додану вартість	Сума податку на додану вартість, яка включена до складу доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)
Акцизний збір	Для підприємств-платників акцизного збору - сума, яка врахована у складі доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)
Інші вирахування з доходу	Надані знижки, повернення товарів та інші суми, що підлягають вирахуванню з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) без непрямих податків (в тому числі суми, одержувані підприємством на користь комітента тощо). У тому числі одержані підприємством від інших осіб суми доходів на користь комітента, принципала, співвиконавця, субпідрядника тощо за договорами комісії, підряду, агентськими та іншими аналогічними угодами
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	Визначається шляхом вирахування з доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) відповідних податків, зборів, знижок тощо
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	<p>Це виробнича собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) або собівартість реалізованих товарів. У тому числі балансова вартість цінних паперів, що реалізуються. Собівартість реалізованої продукції (робіт, послуг) складається з виробничої собівартості продукції (робіт, послуг), нерозподілених постійних загальновиробничих витрат та наднормативних виробничих витрат. До виробничої собівартості продукції (робіт, послуг) включаються:</p> <ul style="list-style-type: none"> — прямі матеріальні витрати; — прямі витрати на оплату праці; — інші прямі витрати; — загальновиробничі витрати.

продовження табл.2

1	2
	<p>Загальновиробничі витрати поділяються на постійні та змінні. До змінних загальновиробничих витрат належать витрати на обслуговування і управління виробництвом (цехів, дільниць), що змінюються прямо (або майже прямо) пропорційно до зміни обсягу діяльності. Змінні загальновиробничі витрати розподіляються на кожен об'єкт витрат з використанням бази розподілу (годин праці, заробітної плати, обсягу діяльності, прямих витрат тощо) виходячи з потужності підприємства.</p> <p>До постійних загальновиробничих витрат відносяться витрати на обслуговування і управління виробництвом, що залишаються незмінними (або майже незмінними) при зміні обсягу діяльності.</p> <p>Постійні загальновиробничі витрати розподіляються на кожен об'єкт витрат з використанням бази розподілу при нормальній потужності. Нормальна виробнича потужність — це очікуваний середній обсяг діяльності, що може бути досягнутий за умов звичайної діяльності підприємства протягом кількох років або операційних циклів з урахуванням запланованого обслуговування виробництва.</p> <p>Нерозподілені постійні загальновиробничі витрати включаються до складу собівартості реалізованої продукції.</p>
Валовий прибуток (збиток)	Розраховується як різниця між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)
інші операційні доходи	Суми інших доходів від операційної діяльності підприємства, крім доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), зокрема доходи від операційної оренди активів, одержані гранти та субсидії, доходи від операційних курсових різниць, відшкодування раніше списаних активів, доход від реалізації оборотних активів (крім фінансових інвестицій) тощо
Адміністративні витрати	<p>Загальногосподарські витрати, пов'язані з управлінням та обслуговуванням підприємства, до яких відносяться:</p> <ul style="list-style-type: none"> — загальні корпоративні витрати (організаційні витрати, витрати на проведення річних зборів, представницькі витрати тощо); — витрати на службові відрядження і утримання апарату управління підприємством та іншого загальногосподарського персоналу; — витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів загальногосподарського використання (операційна оренда, страхування майна, амортизація, ремонт, опалення, освітлення, водопостачання, водовідведення, охорона); — винагороди за професійні послуги (юридичні, аудиторські, з оцінки майна тощо); — амортизація нематеріальних активів загальногосподарського використання; — витрати на врегулювання спорів у судових органах; — податки, збори та інші передбачені законодавством обов'язкові платежі (крім податків, зборів та обов'язкових платежів, що включаються до виробничої собівартості продукції, робіт, послуг); — плата за розрахунково-касове обслуговування та інші послуги банків; — інші витрати загальногосподарського призначення
Витрати на збут	<p>Витрати підприємства, пов'язані з реалізацією продукції (товарів):</p> <ul style="list-style-type: none"> — витрати на утримання підрозділів, що займаються збутом продукції (товарів), рекламу, доставку продукції споживачам тощо. <p>Витрати на збут включають:</p> <ul style="list-style-type: none"> — витрати пакувальних матеріалів для затарювання готової

1	2
	<p>продукції на складах готової продукції;</p> <ul style="list-style-type: none"> — витрати на ремонт тари; — оплату праці та комісійні винагороди продавцям, торговим агентам та працівникам підрозділів, що забезпечують збут; — витрати на рекламу та дослідження ринку (маркетинг); — витрати на передпродажну підготовку товарів; — витрати на відрядження працівників, зайнятих збутом; — витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, пов'язаних зі збутом продукції, товарів, робіт, послуг (операційна оренда, страхування, амортизація, ремонт, опалення, освітлення, охорона); — витрати на транспортування, перевалку і страхування готової продукції (товарів), транспортно-експедиційні та інші послуги, пов'язані з транспортуванням продукції (товарів) відповідно до умов договору поставки; — витрати на гарантійний ремонт і гарантійне обслуговування; — інші витрати, пов'язані із збутом продукції, товарів, робіт, послуг
Інші операційні витрати	<p>До них відносяться:</p> <ul style="list-style-type: none"> — витрати на дослідження та розробки; — собівартість реалізованої іноземної валюти, яка визначається шляхом перерахунку іноземної валюти в грошову одиницю України за курсом Національного банку України, а також витрати, пов'язані з продажем іноземної валюти; — собівартість реалізованих виробничих запасів; — сума безнадійної дебіторської заборгованості та відрахування до резерву сумнівних боргів; — втрати від операційної курсової різниці (тобто від зміни курсу валюти за операціями, активами і зобов'язаннями, що пов'язані з операційною діяльністю підприємства); — втрати від знецінення запасів; — нестачі й втрати від псування цінностей; — визнані штрафи, пеня, неустойка; — витрати на утримання об'єктів соціально-культурного призначення; — інші витрати операційної діяльності (крім витрат, що включаються до собівартості продукції, товарів, робіт, послуг)
Фінансові результати від операційної діяльності (прибуток, збиток)	Прибуток (збиток) від операційної діяльності, що обчислюється як алгебраїчна сума валового прибутку (збитку), іншого операційного доходу, адміністративних витрат, витрат на збут та інших операційних витрат
Дохід від участі в капіталі	Дохід, отриманий від інвестицій в асоційовані, дочірні або спільні підприємства, облік яких ведеться методом участі в капіталі
Інші фінансові доходи	Дивіденди, відсотки та інші доходи, отримані від фінансових інвестицій (крім доходів, які обліковуються за методом участі в капіталі)
Інші доходи	Доход від реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів і майнових комплексів; доход від неопераційних курсових різниць та інші доходи, які виникають у процесі звичайної діяльності, але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства; суми безкоштовно отриманих необоротних і оборотних активів
Фінансові витрати	Витрати на проценти (за користування кредитами отриманими, за облігаціями випущеними, за фінансовою орендою тощо)
Інші витрати	Собівартість реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів, майнових комплексів; втрати від неопераційних курсових різниць (наприклад, курсова різниця з заборгованості за придбані основні засоби); втрати від уцінки фінансових інвестицій та необоротних активів; інші витрати, які виникають в процесі звичайної діяльності (крім

продовження табл.2

1	2
	фінансових витрат), але не пов'язані з операційною діяльністю підприємства
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування (прибуток, збиток)	Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування, що визначається як алгебраїчна сума прибутку (збитку) від операційної діяльності, фінансових та інших доходів (прибутків), фінансових та інших витрат (збитків)
Податок на прибуток від звичайної діяльності	Податок на прибуток, визначений за податковим законодавством
Чистий (прибуток, збиток)	Прибуток від звичайної діяльності, визначений як різниця між прибутком від звичайної діяльності до оподаткування та сумою податку на прибуток. Або збиток від звичайної діяльності

II. Елементи операційних витрат

Матеріальні затрати	Елемент операційних витрат «Матеріальні витрати», що зазнає підприємство в процесі своєї діяльності. До складу елемента «Матеріальні витрати» включається вартість витрачених у виробництві (крім продукту власного виробництва): — сировини й основних матеріалів; — купівельних напівфабрикатів та комплектуючих виробів; — палива й енергії; — будівельних матеріалів; — запасних частин; — тари й тарних матеріалів; — допоміжних та інших матеріалів
Витрати на оплату праці	Включаються заробітна плата за окладами й тарифами, премії та заохочення, матеріальна допомога, компенсаційні виплати, оплата відпусток та іншого невідпрацьованого часу, інші витрати на оплату праці
Відрахування на соціальні заходи	Включаються відрахування на пенсійне забезпечення, відрахування на соціальне страхування, страхові внески на випадок безробіття, відрахування на індивідуальне страхування персоналу підприємства, відрахування на інші соціальні заходи
Амортизація	Включається сума нарахованої амортизації основних засобів, нематеріальних активів та інших необоротних матеріальних активів
інші операційні витрати	Включаються витрати операційної діяльності, які не ввійшли до перерахованих вище елементів, зокрема витрати на відрядження, на послуги зв'язку; плата за розрахунково-касове обслуговування тощо

Як бачимо прибуток від звичайної діяльності до оподаткування є складовою частиною фінансових результатів діяльності підприємства у планованому році і першою складовою джерел формування та надходження коштів.

Таким чином, прибуток є основним джерелом фінансування розвитку підприємства, удосконалення його матеріально-технічної бази, забезпечення усіх форм інвестування. Уся діяльність підприємства спрямовується на те, щоб забезпечити зростання прибутку або, принаймні, стабілізацію його на певному рівні. Що ж таке прибуток?

Прибуток — це та частина виручки, що залишається після відшкодування

усіх витрат на виробничу й комерційну діяльність підприємства. Характеризуючи перевищення надходжень над витратами, прибуток виражає мету підприємницької діяльності і приймається за головний показник її результативності (ефективності).

Поняття прибутку в найбільш узагальненому вигляді можна сформулювати таким чином: "Прибуток являє собою виражений в грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, який характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності, що представляє собою різницю між сукупним доходом і сукупними витратами в процесі здійснення цієї діяльності" [11, с.10].

Розглянемо більш детально як здійснюється розрахунок показників прибутку як складових фінансових результатів діяльності підприємства у планованому році.

Валовий прибуток (збиток) (Π_v):

$$\Pi_v = \text{ЧДрп} - \text{Срп}, \quad (1)$$

де ЧДрп - чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг);

Срп - собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)

Π_v - валовий прибуток (збиток);

Прибуток (збиток) від операційної діяльності ($\Pi_{оп}$):

$$\Pi_{оп} = \Pi_v + \text{Діо} - \text{Ва} - \text{Вз} - \text{Віо}, \quad (2)$$

де Діо - інші операційні доходи ;

Ва - адміністративні витрати ;

Вз - витрати на збут;

Віо - інші операційні витрати;

Прибуток (збиток) від реалізації продукції (робіт, послуг) [5, с.20] (Π_p):

$$\Pi_p = \Pi_{оп} + \text{Віо} - \text{Діо} \quad (3)$$

Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування ($\Pi_{зддо}$):

$$\text{Пзддо} = \text{Поп} + \text{Дуч.к} + \text{Дф} + \text{Ді} - \text{Вф} - \text{Ві} , \quad (4)$$

де Дуч.к - дохід від участі в капіталі;

Дф - інші фінансові доходи;

Ді - доходи інші;

Вф - витрати фінансові;

Ві - витрати інші;

Чистий прибуток (ПЧ):

$$\text{ПЧ} = \text{Пзддо} - \text{ПОДп} , \quad (5)$$

де ПОДп - сума податків з прибутку від звичайної діяльності.

За даними таблиці 3 розрахуємо фінансові результати діяльності підприємства у планованому році.

Таблиця 3 Розрахунок формування фінансових результатів підприємства у планованому році

СТАТТЯ	Тис. грн.
1	2
Доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	46817,2
Податок на додану вартість	7627,2
Акцизний збір	-
Інші вирахування з доходу	-
Чистий доход (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	39190,0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	33432,8
Валовий: — прибуток	5757,2
— збиток	-
Інші операційні доходи, усього	28,3
у тому числі:	
дохід від операційної оренди активів	18,3
одержані гранти та субсидії	10,0
Адміністративні витрати	1423,4
Витрати на збут	2165,9

продовження табл.3

1	2
Інші операційні витрати	983,5
Фінансові результати від операційної діяльності:	
— прибуток	1212,7
— збиток	-
Доход від участі в капіталі	-
Інші фінансові доходи	89,8
Інші доходи, усього	-
у тому числі:	
дохід від реалізації	
необоротних активів	
дохід від реалізації майнових комплексів	
дохід від безоплатно одержаних активів	
Фінансові витрати	126,8
Витрати від участі в капіталі	-
Інші витрати	33,1
Фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування:	
— прибуток	1142,6
— збиток	
Податок на прибуток від звичайної діяльності	634,9
Чистий: — прибуток	507,7
— збиток	-

За формулами 1- 5 розраховуємо прибуток:

- валовий прибуток (збиток) (Π_B):

$$\Pi_B = 39190,0 - 33432,8 = 5757,2 \text{ тис. грн.};$$

- * прибуток (збиток) від операційної діяльності ($\Pi_{оп}$):

$$\Pi_{оп} = 5757,2 + 28,3 - 1423,4 - 2165,9 - 983,5 = 1212,7 \text{ тис. грн.};$$

- * прибуток (збиток) від реалізації продукції (робіт, послуг) (Π_p)¹:

$$\Pi_p = 1212,7 + 983,5 - 28,3 = 2167,9 \text{ тис.грн.};$$

або

$$\Pi_p = 5757,2 - 1423,4 - 2165,9 = 2167,9 \text{ тис.грн.};$$

- * прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування ($\Pi_{зддо}$):

1 Приймається для розрахунку рентабельності продукції

$$П_{\text{зддо}} = 1212,7 + 89,8 + 0 - 126,8 - 33,1 = 1142,6 \text{ тис.грн.};$$

- чистий прибуток ($П_{\text{ч}}$):

$$П_{\text{ч}} = 1142,6 - 634,9 = 507,7 \text{ тис.грн.}$$

II. Приріст активів підприємства

Активи — ресурси, контрольовані підприємством в результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до надходження економічних вигід у майбутньому [8, с.40].

Характеристику цього розділу фінансового плану представимо у вигляді наступної таблиці.

Таблиця 4 Приріст активів підприємства

Назва показника	Зміст
1	2
Капітальні інвестиції, усього	Це такі види вкладень: — витрати на придбання основних засобів: будівель, обладнання, транспортних засобів, земельних ділянок, робочої та продуктивної худоби; — витрати на придбання інших матеріальних об'єктів тривалого користування з веденням капітального будівництва, проектно-дослідницьких і геологорозвідувальних робіт; — витрати на придбання нематеріальних активів
у тому числі: капітальне будівництво	Капітальні вкладення у будівництво об'єктів, призначених для експлуатації під час фінансово-господарської (звичайної) діяльності підприємства; це витрати зі зведення будівель і споруд, монтажу обладнання, вартість переданого у монтаж обладнання та інші витрати, передбачені кошторисами, кошторисно-фінансовими розрахунками і титульними списками на капітальне будівництво, незалежно від способу ведення будівництва - господарського чи підрядного
придбання (виготовлення) основних засобів	Це капітальні витрати на придбання або самостійне виготовлення об'єктів основних засобів, їх монтаж, налагодження, модернізацію і реконструкцію; витрати з придбання земельних ділянок, транспортних засобів, обладнання, машин та інших об'єктів основних засобів, у тому числі таких, що не потребують монтажу
придбання (виготовлення) інших необоротних активів	Це витрати на придбання або самостійне виготовлення об'єктів інших необоротних матеріальних активів і їх підготовку до експлуатації; витрати з придбання і створення малоцінних необоротних матеріальних активів (інструменту, інвентарю), інвентарної тари, бібліотечних фондів, предметів прокату, об'єктів природокористування, тимчасових (нетитульних) споруд та інших об'єктів малоцінних основних засобів, у тому числі таких, що не потребують монтажу
1	2

продовження табл.4

придбання (створення) нематеріальних активів	Це витрати на придбання або самостійне виготовлення нематеріальних активів і їх підготовку до використання з метою отримання економічних вигод; витрати з придбання і створення нематеріальних об'єктів тривалого використання
Модернізація, модифікація (добудова, дообладнання, реконструкція) основних засобів	Це витрати на добудову, дообладнання, реконструкцію основних засобів, до якої, зокрема, відноситься переобладнання діючих основних засобів цехів та об'єктів основного, підсобного й обслуговуючого призначення, як правило, без розширення існуючих будівель і споруд основного призначення, пов'язане з удосконаленням виробництва та підвищенням його техніко-економічного рівня на основі досягнень науково-технічного прогресу та здійснюване в цілому з метою збільшення виробничих потужностей, поліпшення якості та для зміни номенклатури продукції головним чином без збільшення чисельності працівників при одночасному поліпшенні умов їх праці та охорони навколишнього природного середовища. Наприклад, затрати орендаря на поліпшення об'єкта операційної оренди, що призводять до збільшення майбутніх економічних вигод, які первісне очікувалися від його використання
Довгострокові фінансові інвестиції	<p>Інвестиція — це реалізація певної сукупності витрат, вкладення з метою отримання економічних вигод.</p> <p>Фінансові інвестиції — активи, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигод для інвестора.</p> <p>Довгострокові фінансові інвестиції — це наступні види вкладень:</p> <ul style="list-style-type: none"> — придбання довгострокових боргових цінних паперів; — вкладення у статутні капітали інших підприємств, включаючи придбання пайових цінних паперів — акцій; — надання іншим підприємствам довгострокових позик. <p>Згідно Плану рахунків бухгалтерського обліку це «Інвестиції пов'язаним сторонам за методом участі у капіталі», «Інші інвестиції пов'язаним сторонам», «Інвестиції не пов'язаним сторонам». Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 «Баланс» визначає так: «Пов'язані сторони — особи, стосунки між якими обумовлюють можливість однієї сторони контролювати іншу або здійснювати суттєвий вплив на прийняття фінансових і оперативних рішень іншою стороною» [8, с. 40]. Таким чином, це інвестиції:</p> <ul style="list-style-type: none"> • спрямовані у дочірні, асоційовані або спільні підприємства (суми, які становлять частку інвестора в капіталі підприємства — пов'язаної сторони); • довгострокові позики і боргові цінні папери підприємств, які завдяки основним (пайовим) вкладенням інвестор контролює або на діяльність яких справляє істотний вплив (вартість придбаних у пов'язаних осіб довгострокових облігацій, а також надання їм необлігаційних позик); • довгострокові позики і боргові цінні папери підприємств, які не є стосовно інвестора дочірніми, асоційованими або спільними. <p>Боргові цінні папери виражають позичання грошей. До них належать: комерційні (товарні) векселі, грошові й ощадні сертифікати, довгострокові зобов'язання та інші документально оформлені зобов'язання з терміном виконання понад один рік</p>
Приріст оборотних активів підприємства	<p>Оборотні активи — грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу. Таким чином, мова йде про приріст:</p> <ul style="list-style-type: none"> • запасів, які включають: <ul style="list-style-type: none"> — сировину, основні й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва й адміністративних потреб; — незавершене виробництво у вигляді не закінчених обробкою і складанням деталей, вузлів, виробів та незакінчених технологічних процесів. Незавершене виробництво на підприємствах, що виконують роботи та надають послуги, складається з витрат на виконання незакінчених робіт (послуг), щодо яких підприємством ще не визнано доходу; — готову продукцію, що виготовлена на підприємстві, призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом;

продовження

	<p>— товари у вигляді матеріальних цінностей, що придбані (отримані) та утримуються підприємством з метою подальшого продажу;</p> <p>— малоцінні та швидкозношувані предмети, що використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року;</p> <p>— молодняк тварин і тварин на відгодівлі, продукцію сільського і лісового господарства;</p> <ul style="list-style-type: none"> • дебіторської заборгованості покупців, замовників та інших дебіторів за відвантаженою продукцією (товари), виконані роботи та надані послуги, яка забезпечена вексями, а також іншої заборгованості, крім забезпеченої вексями; • дебіторської заборгованості фінансових і податкових органів, а також переплати за податками, зборами та іншими платежами до бюджету; за сумою авансів, наданих іншим підприємствам у рахунок майбутніх платежів; суми нарахованих дивідендів, процентів, роялті тощо, які підлягають надходженню; заборгованість пов'язаних сторін та дебіторська заборгованість із внутрішньовідомчих розрахунків; інша поточна дебіторська заборгованість, яка не може бути включена до інших статей дебіторської заборгованості та яка відображається у складі оборотних активів; • грошових коштів та їх еквівалентів в національній та іноземній валюті: це кошти в касі, на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути використані для поточних операцій, а також еквіваленти грошових коштів², інші оборотні активи, які не можуть бути включені до наведених вище статей оборотних активів
Поточні фінансові інвестиції	Це фінансові інвестиції на строк, що не перевищує один рік, які можуть бути реалізовані в будь-який момент (крім інвестицій, які є еквівалентами грошових коштів) - інвестиції, що вкладені в цінні папери інших підприємств, в облігації державних та місцевих позик, до статутних капіталів інших підприємств; інвестиції, що придбаються для перепродажу в термін, що не перевищує 12 місяців
Інші витрати	Інші витрати які не можуть бути включені до наведених вище статей приросту активів підприємства

III. Повернення залучених коштів

Цей розділ фінансового плану має наступну структуру.

Таблиця 5 Повернення залучених коштів

Назва показника	Зміст
1	2
Повернення залучених коштів, усього у тому числі: довгострокові кредити банків	Погашення суми заборгованості підприємства банкам за отриманими від них позиками, яка не є поточним зобов'язанням і розрахована за теперішньою вартістю цих зобов'язань
1	2

продовження табл.5

² Еквіваленти грошових коштів — це короткострокові високоліквідні фінансові інвестиції, які вільно конвертуються у певні суми грошових коштів і які характеризуються незначним ризиком зміни вартості. Наприклад, до еквівалентів грошових коштів можна віднести казначейські зобов'язання, депозитні сертифікати, термін погашення яких, як правило, не перевищує 3-х місяців.

інші довгострокові фінансові зобов'язання	Погашення суми довгострокової заборгованості підприємства щодо зобов'язання із залучення позикових коштів (крім кредитів банків), на які нараховуються відсотки
інші довгострокові зобов'язання	Повернення коштів щодо зобов'язань з фінансової оренди, з оренди цілісних майнових комплексів, інших довгострокових зобов'язань
короткострокові кредити банків	Повернення коштів щодо поточних зобов'язань підприємства перед банками за отриманими від них позиками
бюджетні асигнування	повернення позик, кредитів та інших коштів, отриманих на зворотній основі з бюджету, відшкодування витрат бюджету, пов'язаних з виконанням гарантійних зобов'язань

IV. Витрати, пов'язані з внесенням обов'язкових платежів до бюджету та державних цільових фондів

Це витрати щодо сплати поточних податків та обов'язкових платежів до бюджету, внески до державних цільових фондів, інші обов'язкові платежі. Структура витрат з розширеним трактуванням їх складових представлена в таблиці 6.

Таблиця 6 Витрати, пов'язані з внесенням обов'язкових платежів до бюджету та державних цільових фондів

Назва показника	Зміст
1	2
Сплата поточних податків та обов'язкових платежів до бюджету, всього у тому числі: податок на прибуток	Податок на прибуток, визначений за податковим законодавством
інші податки та обов'язкові платежі	Інші податки та обов'язкові платежі, визначені за податковим законодавством
Внески до державних цільових фондів, усього у тому числі:	
внески на загальнообов'язкове (державне) пенсійне страхування	Внески, що встановлені законодавством на обов'язкове державне пенсійне страхування
внески на соціальне страхування	Внески, що встановлені законодавством на загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими народженням та похованням

табл.6	1	2
	внески на страхування на випадок безробіття	Внески, що встановлені законодавством на загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття
	Погашення податкової заборгованості, яка виникла на початок планованого періоду, у тому числі реструктуризовані та відстрочені суми, що підлягають сплаті в планованому році	Погашення реструктуризованих та відстрочених сум, що підлягають сплаті в році, що планується, інші обов'язкові платежі

V. Покриття збитків минулих періодів

В цьому розділі плану передбачаються кошти на покриття збитків минулих періодів.

Фінансовий план складається на рік з поквартальною розбивкою і в узагальнюючому вигляді має наступний вигляд [6, с. 116-117]

Таблиця 7 Фінансовий план підприємства на __рік

Одиниця виміру: тис. гривень

Показники	Код рядка	Планований рік, усього	У тому числі за кварталами			
			I	II	III	IV
1	2	3	4	5	6	7
1. Джерела формування та надходження коштів						
Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування	010					
Нерозподілений прибуток минулих періодів	020					
Амортизаційні відрахування	030					
Довгострокові кредити банків	040					
Інші довгострокові фінансові зобов'язання	050					
Інші довгострокові зобов'язання	060					
Короткострокові кредити банків	070					
Суми авансів, одержаних від поставок продукції, виконання робіт (послуг)	080					
Векселі видані	090					
Товари, роботи, послуги, отримані на умовах відстрочки платежу	100					
Цільове фінансування і цільові надходження, усього	110					
у тому числі:						
субсидії, асигнування з бюджету (розшифрувати види бюджетних асигнувань)	111					

продовження табл.7

1	2	3	4	5	6	7
кошти спеціальних цільових фондів (розшифрувати)	112					
Інші джерела (розшифрувати)	120					
II. Приріст активів підприємства						
Капітальні інвестиції усього	130					
у тому числі						
капітальне будівництво	131					
придбання (виготовлення) основних засобів	132					
придбання (виготовлення) інших необоротних активів	133					
придбання (створення) нематеріальних активів	134					
Модернізація, модифікація (добудова, дообладнання, реконструкція) основних засобів	140					
Довгострокові фінансові інвестиції	150					
Приріст оборотних активів підприємства	160					
Поточні фінансові інвестиції	170					
Інші витрати (розшифрувати)	180					
III. Повернення залучених коштів, усього	190					
у тому числі						
довгострокові кредити банків	191					
інші довгострокові фінансові зобов'язання	192					
інші довгострокові зобов'язання	193					
короткострокові кредити банків	194					
повернення позик, кредитів та інших коштів, отриманих на зворотній основі з бюджету	195					
відшкодування витрат бюджету, пов'язаних з виконанням гарантійних зобов'язань	196					
IV. Витрати, пов'язані з унесенням обов'язкових платежів до бюджету та державних цільових фондів						
сплата поточних податків та обов'язкових платежів до бюджету, всього	200					
у тому числі:						
податок на прибуток	201					
інші податки та обов'язкові платежі	202					
Внески до державних цільових фондів, усього	210					
у тому числі						
внески на загальнообов'язкове (державне) пенсійне страхування	211					
внески на соціальне страхування	212					
внески на страхування на випадок безробіття	213					
Погашення податкової заборгованості, яка виникла на початок планованого періоду, у тому числі реструктуризовані та відстрочені суми, що підлягають сплаті в планованому році	214					
Інші обов'язкові платежі (розшифрувати)	220					
V. Покриття збитків минулих періодів	230					

ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ В АКЦІОНЕРНОМУ ТОВАРИСТВІ

На сьогоднішній день переважна більшість підприємств харчової галузі - це підприємства, що приватизовані шляхом перетворення їх у господарські товариства - відкриті чи закриті акціонерні товариства. Так, за станом на 1 січня 2000 року було приватизовано 92 відсотки підприємств колишнього Укрхарчопрому, що підлягали приватизації. Питома вага приватизованих підприємств Укрцукру склала 92 відсотки, Укроліяжирпрому — 100, Укркондитеру — 97, Укрпива — 100, Укрконсервмолока — 100, Укртютюну — 100, Укрпродспілки — 90, Укрефірпарфумерпрому — 95 відсотків. Приватизовані всі підприємства, що входили до складу асоціацій "Укрм'ясо", "Укрмолпром". Таким чином, підприємства харчової галузі тепер господарські товариства, тобто діють на засадах угоди юридичних осіб і громадян шляхом об'єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку.

З цих позицій розглянемо річний фінансовий план, який встановлений для господарського товариства, у статутному фонді якого більше 50 відсотків акцій належать державі [4] і який, очевидно, може бути рекомендованим для будь-якого акціонерного товариства.

Такий фінансовий план повинен відображати очікувані фінансові результати діяльності господарського товариства в році, що планується, джерела їх формування та статті витрат з метою забезпечення потреб діяльності та розвитку господарського товариства, виконання його зобов'язань. Він складається на рік з розбивкою на звітні періоди наростаючим підсумком і має забезпечувати отримання чистого прибутку, який не може бути меншим за фактично досягнутий показник минулого року.

Фінансовий план складається з наступних розділів:

- доходи;

- витрати;
- фінансові результати діяльності;
- графік погашення простроченої кредиторської заборгованості.

Розглянемо річний фінансовий план господарського товариства за встановленою формою, використовуючи дані таблиці 3.

Таблиця 8 ФІНАНСОВИЙ ПЛАН ВАТ на 200_рік

(тис. грн.)

Показники	Попередній рік	I квартал	I півріччя	9 місяців	Рік
1	2	3	4	5	6
ДОХОДИ	39114,7	9830,1	19659,0	29490,4	
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	39003,4	9800,5	19600,0	29401,5	39190,0
Інші операційні доходи	24,8	7,1	13,9	21,5	28,3
Дохід від участі в капіталі	-	-	-	-	-
Інші фінансові доходи	86,5	22,5	45,1	67,4	89,8
Інші доходи	-	-	-	-	-
Надзвичайні доходи	-	-	-	-	-
Усього доходів:	39114,7	9830,1	19659,0	29490,4	39308,1
ВИТРАТИ	38716,3	9703,5	19403,9	29111,2	
Собівартість реалізованої продукції	33521,4	8358,2	16720,4	25080,6	33432,8
Адміністративні витрати	1423,4	357,9	711,7	1070,4	1423,4
Витрати на збут	2165,9	542,1	1082,0	1625,1	2165,9
Інші операційні витрати	854,4	247,9	491,8	739,7	983,5
Фінансові витрати	117,3	30,4	63,4	93,8	126,8
Втрати від участі в капіталі	-	-	-	-	-
Інші витрати	24,8	8,3	16,7	25,4	33,1
Податок на прибуток від звичайної діяльності	609,1	158,7	317,9	476,2	634,9
Надзвичайні витрати	-	-	-	-	-
Усього витрат:	38716,3	9703,5	19403,9	29111,2	38800,4
ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ³					
Валовий прибуток	5482,0	1442,3	2879,6	4320,9	5757,2
Фінансовий результат від операційної діяльності	1063,1	301,5	608,0	907,2	1212,7
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування	1007,5	285,3	573,0	855,4	1142,6
Чистий прибуток⁴	398,4	126,6	255,1	379,2	507,7
ГРАФІК ПОГАШЕННЯ ПРОСТРОЧЕНОЇ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ					
перед бюджетом					

³ Розраховані із застосуванням формул 1-5

⁴ Різниця між доходами та витратами

з оплати праці					
зі страхування					

Висновки

Існуючі нормативні документи щодо складання річного фінансового плану не містять прив'язки рядків плану до положень національних стандартів обліку, не розшифровують їх зміст, що ускладнює складання фінансового плану та подальший контроль за його виконанням. Вище наведена деталізація структури фінансового плану за усіма його складовими дозволить на практиці забезпечити реальну збалансовану його розробку.

Список літературних джерел

Про господарські товариства: Закон України, прийнятий Верховною Радою України 19 вересня 1991 року № 1576 - XII // Відомості Верховної Ради України. - 1991. - , № 49, с. 682, з наступними змінами і доповненнями.

Про підприємства в Україні: Закон України, прийнятий Верховною Радою України 27 березня 1991 року № 887 - XII // Відомості Верховної Ради України. - 1998. -, № 24, с. 138, з наступними змінами і доповненнями.

Про внесення зміни до статті 20 Закону України "Про підприємства в Україні": Закон України, прийнятий Верховною Радою України 21 вересня 2000р. № 1963 - III // "Урядовий Кур'єр" від 19 жовтня 2000р.

Методичні рекомендації щодо порядку складання та погодження (затвердження) річного фінансового плану господарського товариства, у статутному фонді якого більше 50 відсотків акцій належать державі: Затверджено наказом Фонду державного майна України від 21 лютого 2002р. № 343// Державний інформаційний бюлетень про приватизацію, 2002, № 4, с. 25-27.

Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації: Затверджено наказом Міністерства фінансів

України та Фонду державного майна України від 26 січня 2001р. № 49/121// Державний інформаційний бюлетень про приватизацію, 2001, № 4, с. 16-22.

Положення про порядок складання річного фінансового плану державним підприємством (крім казенного): Затверджено наказом Мінекономіки України від 25 грудня 2000р. № 277// Дебет Кредит, січень 2001, № 4, с. 115-120.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати" : Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999р. № 318// Дебет Кредит, січень 2000, № 5, с. 82-87.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 "Баланс": Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999р. № 87// Бухгалтерія, № 5 (420), 29 січня 2001 року, с. 40-47.

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати": Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999р. № 87// Все про бухгалтерський облік. - 2000. - № 86.- С. 14-17.

Нікбахт Е., Гроппелі А. Фінанси/Пер. з англ. В.Ф.Овсієнка та В.Я. Мусієнка; - К.: Основи, 1993. - 383 с.

ISBN 5-7707-3316-0

Бланк И.А. Управление прибылью.- К.: "Ника-Центр",1998.-544с.

ISBN 5-89329-067-2

